

Het Rijnlandse model als alternatief

Wim Couwenberg

Al heeft het kapitalisme door die defecten en uitwassen aan herwonnen glans en prestige flink ingeboet - onder invloed van de schok van de kredietcrisis werd zelfs even van een implosie van het kapitalisme gerept -, dat betekent niet dat zijn grondprincipes opnieuw ter discussie staan, althans niet in de westerse wereld. In de niet-westerse wereld wordt het westerse liberale kapitalisme opnieuw uitgedaagd, nu door het autoritaire staatskapitalisme van China. Ik verwijs hiervoor naar de literatuur hierover^[1] en in dit nummer naar de bijdrage van R.A. Khan en J.W. Sap onder discussiethema 17.

Wel heeft de euforie rond marktwerking plaats gemaakt voor herlevende maatschappijkritiek. De pendule van meer markt, minder staat is te ver doorgeslagen. Als publieke belangen in het spel zijn kan de staat niet buiten beeld blijven. Marktwerking is goed zolang het werkt, en aan bepaalde maatschappelijke en culturele voorwaarden voldaan wordt. In de huidige situatie wordt daarbij in het bijzonder gedacht aan een meer adequate institutionele inbedding van de economie (beter toezicht op functionering markten en financiële beleidscoördinatie op internationaal niveau) en morele correcties (maatschappelijk en duurzaam ondernemen).^[2]

Het Rijnlandse overlegmodel waarvan de sociale markteconomie in de Duitse Bondsrepubliek na de oorlog een succesvol voorbeeld was, getuige het daardoor gecreëerde Wirtschaftswunder, doet als alternatief opnieuw opgeld, ook in sociaaldemocratische kringen, nadat het onder de neoliberale euforie een tijdlang als 'ouderwets' was verguisd en ingeruild voor het Angelsaksische model. In Nederland werd nog wel lippendienst bewezen aan het Rijnlandse model, maar door toenemende verstrengeling met de Amerikaanse economie via fusies, samenwerkingsverbanden en gezamenlijke belangen werd het in feite steeds meer verloochend. Het wordt nu opnieuw aangeprezen als een derde weg tussen het socialistische concept van de verzorgingsstaat en het laissez-faire kapitalisme waarvan het Angelsaksische model een nieuwe versie is. Het is een alternatief

waarin drie cruciale principes hand in hand gaan, te weten vrijheid, ordening en gemeenschapszin. Het herstelt daarmee de menselijke maat die in het eendimensionale neoliberale maatschappijbeeld (door de verabsolutering van de economische dimensie) teloor is gegaan.[3]

Over dit alternatief is onlangs een uitstekende studie gepubliceerd waarin dat alles nader uitgewerkt wordt. Het is van de hand van een tweetal bedrijfseconomen te weten prof. dr. Piet Moerman en drs. Jurgen Moerman en getiteld "Huis op orde. Het Rijnlandse ordoliberal perspectief" (2011, Uitgeverij Garant, Antwerpen/Apeldoorn). De functionering van de economische wetenschapsbeoefening wordt daarin ook ter discussie gesteld. Zij verloochend namelijk haar maatschappelijke en gedragswetenschappelijke karakter. Onder druk van prestige en prestatiedwang heeft zij de klassieke Kantiaanse vierterm: twijfel, verwondering, bedachtzaamheid en wijsheid, ingeruild voor een eigentijdse variant: computer, software, database en algoritme. Hierdoor hoopt zij de pretentie een 'wetenschap' te zijn waar te kunnen maken. Rekenpartijen gaan echter voorbij aan de maatschappelijke aard en eigenschappen van de onderzochte objecten, met als gevolg dat beoefenaren totaal contraire conclusies trekken. Alles wordt nog gecompliceerder doordat er een grote geloofscomponent in de economische wetenschap is geslopen. Hierdoor zijn postulaten dogma's in vermomming geworden.

---

[1] Zie o.a. R. Kagen, *The Return of History and the End of Dreams*, 2008; en M. Leonard, *What does China think?*, 2008

[2] Zie o.a. A. Hemerijck e.a. (eds.) *Aftershocks. Economic Crises and Institutional Choice*, 2009

[3] Voor een theoretische fundering van dit model zie W. Röpke, *Civitas Humana. Grundfragen der Gesellschafts- und Wirtschaftsreform*, 1944